

**การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์:
พิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม
Development of Local Museum to Enhance Creative Education:
Wat Phra Pathom Chedi Museum Nakhon Pathom Province**

ปราโมทย์ เหลาลาละ*

Pramote Laolapha

กาญจนา เล็งผล**

Kanjana Sengphol

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของพิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา เก็บข้อมูลด้วยวิธีผสมผสาน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์จำนวน 5 คน ประชาชนในชุมชน จำนวน 25 คน นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 27 คน และ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 70 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็ง คือ พิพิธภัณฑ์มีงบประมาณสนับสนุนและมีโบราณวัตถุที่หลากหลาย จุดอ่อน คือ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ขาดความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โอกาส คือ นโยบายส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ของรัฐบาล อุปสรรค คือ พิพิธภัณฑ์ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

2. ผลการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พบว่า 1) ด้านกระบวนการ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ความสนุก การเรียนรู้ร่วมกัน ความมีน้ำใจ 2) ด้านผลผลิต ผลงานของนักเรียนแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ และ 3) ด้านผลกระทบและด้านความยั่งยืน นักเรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ และครูสามารถนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้หรือใช้เป็นสื่อการสอน

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักศึกษา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น/การศึกษาเชิงสร้างสรรค์

* อาจารย์ประจำ สาขาวิชาพีชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร

** นักวิชาการ สำนักงานผู้บังคับบัญชาแพทย์อาวุโส โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

Abstract

This research aimed to study and develop creative activities of Wat Phra Pathom Chedi Museum. It employed research and development methodology. The data were collected by mixed method. The research instruments were structured interviews and questionnaires. The samples were 5 museum officers, 25 people in communities, 27 first year undergraduates majoring in Lifelong Education, Faculty of Education, Silpakorn University and 70 third grade students of the Demonstration School of Silpakorn University. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results showed that :

1. According to the SWOT analysis of study, Strength was the museum, that got financial support and displayed a variety of antiques. Weakness was the museum officers lacking knowledge to develop activities for enhancing creative education. Opportunity was the government policy of enhancing creative education. Threat was that the museum was not widely known.

2. For the creative activities, it was found that: 1) Process: the students were encouraged to have creative thinking, fun, cooperative learning and hospitality; 2) Productivity: the students' products reflected their creative thinking and 3) Impact and sustainability: the students realized the museum's value and teachers could develop a course or used as a learning media instruction to students.

3. Students' satisfaction of the activities was found at the highest level and undergraduates' satisfaction was high.

Keywords: Local Museum/Creative Education

บทนำ

การศึกษาเชิงสร้างสรรค์ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดและจินตนาการ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ไปสู่จุดหมายปลายทาง นั่นคือ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม การศึกษาเชิงสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามได้นั้น จึงต้องดำเนินไปเพื่อให้เกิดคุณค่าอย่างแท้จริง ผู้เรียนต้องศึกษาประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิทยาศาสตร์ อันเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ

ตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสิ่งแวดล้อม และเข้าใจในวัฒนธรรมของธรรมชาติ เข้าใจว่าวัฒนธรรมนั้นมีได้ อยู่หนึ่งหากแต่เคลื่อนไหวตลอดเวลา ทำให้เราสามารถกำหนดค่านิยม ความเชื่อ ทักษะคติดีที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของความรู้ การรับรู้ การเข้าใจความหลากหลายของวัฒนธรรม เข้าใจถึงธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเป็นไปในอนาคต การจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวสำหรับอนาคต เข้าใจความจริงของสิ่งแวดล้อม

รอบตัว สามารถคิด จินตนาการ วิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ตามสภาวะของปัญหาที่เกิดขึ้น และหาทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม สถาบันการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 ค: 4-5) ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์มากโดยกล่าวถึงการเรียนรู้ที่หมายถึง การสร้างสรรค์ร่องความก้าวหน้า (Creative) และการเรียนรู้ที่หมายถึง การสร้างสรรค์องค์ความรู้ ในมาตรา 7 จึงได้กล่าวไว้ชัดเจนในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการบูรณาการระหว่างศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญา และวิทยาศาสตร์ ให้เป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมทั้งบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน (มาตรา 12) โดยสามารถจัดการศึกษาได้ใน 3 รูปแบบทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย (มาตรา 15) การจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบนี้เชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามความสามารถและพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) โดยมีครูเป็นผู้ช่วยเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ขึ้นในเนื้อหาวิชาต่างๆ ทั้งในเรื่องของวิทยาศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญา ให้สอดคล้องกัน รวมทั้งการสร้างกระบวนการวิจัยเพื่อช่วยให้พลังของการสร้างสรรค์ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546: 5-6)

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ความตอนหนึ่งว่า “...ก็คงเป็นเรื่องที่น่าเศร้าและน่าอับอายมาก เราจึงควรจะชวนช่วยและช่วยกันหาทางรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

ของเรา แล้วจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สถานเก็บรักษาเอาไว้จะเป็นการดีที่สุด...” ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประเทศชาติและชุมชนจะต้องมีพิพิธภัณฑ์ ในฐานะที่เป็นสถานที่เก็บรักษาและจัดแสดงทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา พระองค์ทรงตระหนักในพระราชหฤทัยว่า พิพิธภัณฑ์เป็นสิ่งจำเป็นไม่เฉพาะในระดับประเทศเท่านั้น หากแต่พิจารณาให้ลุ่มลึกก็จะเห็นว่าพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสังคมทุกระดับ เพราะในแต่ละสังคมแต่ละชุมชน แต่ละกลุ่มคน แต่ละวัฒนธรรมต่างก็มีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่มีสภาพเป็นมรดก และเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมร่วมสมัยยังใช้ประโยชน์อยู่มากมาย วัตถุทั้งหลายเหล่านั้นมีประโยชน์ทางการศึกษา และเป็นพยานวัตถุแสดงความเป็นมาของสังคมระดับนั้นๆ ผู้คนและสมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ก็ควรต้องชวนช่วยช่วยกันรวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเอามาเก็บรักษา และจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ที่ช่วยกันสร้างขึ้นมา ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและชุมชนนั้นๆ ในระยะยาว (สาयन्द์ โพรชาญจิตร, 2547: 69-70) พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้คนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่สถานที่ที่บรรจุความรู้หรือคลังเก็บวัตถุอย่างเดียวนั่นเองที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์คือ การเป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ กระตุ้นให้คนแสวงหาความรู้ อยากเรียนรู้ และรู้ว่าจะหาความรู้ได้อย่างไร เสน่ห์ที่แท้จริงของการชมพิพิธภัณฑ์จึงอยู่ที่การได้ความรู้ติดตัวมาเมื่อออกจากพิพิธภัณฑ์ หากทำถึงขั้นได้ปัญญาและแรงบันดาลใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องก็ยิ่งนับว่าประสบความสำเร็จ ประเทศไทยมีพิพิธภัณฑ์อยู่จำนวนมาก ทั้งส่วนของภาครัฐ เอกชน และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แต่พิพิธภัณฑ์เหล่านั้นยังมิได้เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเพลิดเพลิน อีกทั้งไม่ได้ตอบสนองเป้าหมายให้คนในชาติได้รู้และเข้าใจถึงความเป็นมาของตนเอง และเกิดสำนึกใน

ความเป็นไทย ซึ่งแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศที่เด็กๆ สามารถเข้าไปหาความรู้ได้อย่างเพลิดเพลิน แต่เบื้องหลังความเพลิดเพลินเหล่านั้นมีการสื่อความหมายให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่น่ามาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ของเขาจะเน้น เรื่องการสื่อความหมายกระตุ้นให้เด็กเกิดการตั้งคำถาม เพื่อแสวงหาคำตอบ การสร้างพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยเป็นการสร้างแบบลัดชั้นตอนต่างประเทศกว่าจะสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นสักแห่งเขาจะทำงานเป็นขั้นเป็นตอน มีการสังสมรวบรวมความรู้ของท้องถิ่น แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมากำหนดเป็นนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ไว้อย่างชัดเจน สร้างความร่วมมือให้เกิดในท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงความรู้ในท้องถิ่นกับพิพิธภัณฑ์ระดับชาติเข้าด้วยกัน เพราะต้องยอมรับว่าพิพิธภัณฑ์นั้น ไม่สามารถเก็บทุกอย่างไว้ได้หมด เมื่อเด็กเข้าไปเรียนรู้ที่พิพิธภัณฑ์ เขาจะสามารถตามไปสืบค้นข้อมูลได้จากสถานที่จริง เด็กจะเกิดกระบวนการเรียนรู้โดยอัตโนมัติ ความสำเร็จของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นอยู่กับบทบาทของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ว่าสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของท้องถิ่นให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจมากขึ้นเพียงใด และแน่นอนว่าการที่จะทำเช่นนั้นได้ ต้องเป็นการดำเนินงานโดยคนในท้องถิ่น เพื่อคนในท้องถิ่นเป็นหลัก คนภายนอกไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการหรือนักท่องเที่ยวเป็นเพียงส่วนเสริมหรือสนับสนุนในด้านนักวิชาการ หรือด้านทุนในการดำเนินงานให้ต่อเนื่องเท่านั้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551: 81-87) พิพิธภัณฑ์เป็นตัวกระตุ้นและสนับสนุนสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้จากวัตถุจริงที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการกระหายรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ ระหว่างการชมผลงานผู้ชมจะบังเกิดความคิดใหม่ ความรู้ใหม่ ก่อให้เกิดการพัฒนาการทุกระดับของการศึกษา

นับแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่วัยชรา สามารถเข้าไปหาความรู้บันเทิง หาความรู้จากวัตถุที่ถูกจัดไว้ ผลงานศิลปะนี้เองที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการ เกิดการเรียนรู้ (สุทธาสนี วัชรบูล, 2544: 9-10)

พิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร มีสิ่งของที่จัดแสดงได้แก่ โบราณวัตถุสมัยทวารวดี (เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักรหิน) พระเครื่อง เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร เหรียญประจำจังหวัด แท่นบดินยานอกจากนี้ยังมีสิ่งของเนื่องในพิธีศพของย่าเหลหรือ Yardley สุนัขตัวโปรดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ จากอดีตอย่างมากมาย โดยเป็นแหล่งจัดเก็บรักษาโบราณวัตถุที่มีคุณค่าที่แสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรมความเป็นชาติอย่างมหาศาล หากแต่ยังมีได้เชื่อมโยงให้ประชาชนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการส่งเสริมความรู้ที่เหมาะสม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (2553) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร กล่าวว่า “การจัดแสดงยังเป็นการจัดแบบเก็บรักษา ยังไม่มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้” จากปัญหาและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ รวมถึงความสำคัญของการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวข้างต้น คณะนักวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย “การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์: พิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม” เพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ที่เอื้อประโยชน์ให้สูงยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดกิจกรรมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ของพิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมการศึกษา
เชิงสร้างสรรค์ของพิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์
ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการ
“การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษา
เชิงสร้างสรรค์” ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) : การศึกษา
ข้อมูลพื้นฐาน

1. กำหนดและศึกษาสภาพการดำเนินงาน
และการใช้ประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในพื้นที่
จังหวัดนครปฐม โดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและ
พิจารณาความเหมาะสมของการพัฒนาพิพิธภัณฑ์
เพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์

2. คัดเลือกพิพิธภัณฑ์ที่จะดำเนินการ
ทดลองโดยใช้เกณฑ์ความครอบคลุมในข้อมูล
ของจังหวัดนครปฐมและความหลากหลายของ
องค์ประกอบการจัดพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 พิพิธภัณฑ์
โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือกจากข้อมูลที่ศึกษา
ค้นคว้าได้ สิ่งที่มีคุณค่าของพิพิธภัณฑ์แต่ขาดการ
ประชาสัมพันธ์และดูแลเผยแพร่อย่างจริงจัง มี
แหล่งข้อมูลที่ค้นหาได้จากชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน
มีสถานศึกษาและชุมชนอยู่ใกล้เคียงพิพิธภัณฑ์

3. ศึกษารายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับท้องถิ่น
ที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ที่เป็นแหล่งทดลองร่วมกับพิพิธภัณฑ์
ที่เลือกทำการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้คน
ที่มาศึกษา การจัดแสดง บริบทของชุมชน วัฒนธรรม
ประเพณี พื้นที่ ภูมิปัญญา การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์
และแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์
ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

4. ศึกษาความต้องการการพัฒนาพิพิธภัณฑ์
ท้องถิ่นโดยรูปแบบของกิจกรรมจากแบบสอบถาม
ผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์และบุคคล
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเนื้อหาและรูปแบบของ
กิจกรรมพัฒนาพิพิธภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาพิพิธภัณฑ์
(Development) : การออกแบบและพัฒนากิจกรรม
การพัฒนาพิพิธภัณฑ์

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์พิพิธภัณฑ์
วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม
คณะนักวิจัยได้วางแผนและออกแบบการจัดกิจกรรม
โครงการ “เปิดโลกมหัศจรรย์ พิพิธภัณฑ์องค์พระ”
ให้กับนักเรียนร่วมกับคณาจารย์โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา)
ระดับประถมศึกษา และนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้น
ปีที่ 1 สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัย
ศิลปากร ซึ่งประจำฐานการเรียนรู้ โดยแบ่งการจัด
กิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 5 ฐาน ดังนี้
กิจกรรมที่ 1 ฐานพระพุทธรูปและพระเครื่อง กิจกรรม
ที่ 2 ฐานเครื่องปั้นดินเผา กิจกรรมที่ 3 ฐานตาลปัตร
กิจกรรมที่ 4 ฐานธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ และ
กิจกรรมที่ 5 ฐานแท่นบดยา

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) : การ
ทดลองใช้กิจกรรมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์

1. คณะนักวิจัยนัดหมายและนำกิจกรรมการ
เรียนรู้ร่วมดำเนินการกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 27 คน และ
คณาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร
(ปฐมวัยและประถมศึกษา) ระดับประถมศึกษา
จำนวน 5 คน

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) ระดับประถมศึกษา จำนวน 70 คน เพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แก่นักเรียน นักศึกษา คนในชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

3. ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการดำเนินงานการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์

4. เสนอผลงานของนักเรียนต่อผู้บริหาร พิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) : การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแต่ละกิจกรรมที่คณะนักวิจัยดำเนินการ

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดโครงสร้างและออกแบบหัวข้อหลักและข้อย่อยของแบบสัมภาษณ์ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษาให้ครบถ้วน ด้านกระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ และความยั่งยืนจากคณาจารย์โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. เสนอผลจากการจัดกิจกรรมมาประเมินผลโดยใช้วิธีการประเมินเชิงปริมาณ (Quantitative Evaluation) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Evaluation) ซึ่งครอบคลุมกระบวนการทำงาน ผลผลิต ผลกระทบ และความยั่งยืนที่เกิดจากโครงการที่มีประเด็นการประเมินหลักเรื่องการเรียนรู้และการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากโครงการที่ได้ทดลอง

4. สรุปโครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และนำเสนอผลจากการจัดกิจกรรมการพัฒนาพิพิธภัณฑ์

วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับข้อเสนอแนะจากการสะท้อนแนวคิดสำหรับการปรับเพิ่มเติมการสรุปรายงาน ในวันที่ 26-27 กรกฎาคม 2553 ณ บ้านราชดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

5. จัดพิมพ์รายงานวิจัยผลการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ของพิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเรียบร้อยของการเขียนรายงานปรับปรุงแก้ไขตามข้อชี้แนะและจัดพิมพ์เผยแพร่

เครื่องมือการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

1.2 แบบสอบถาม

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 กำหนดหัวข้อโครงสร้างหลักและข้อย่อยของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อช่วยในการปรับแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมและมีรายละเอียดในเรื่องที่ต้องการศึกษาให้ครบถ้วน

2.3 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนและความครอบคลุมตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและได้รับการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลพื้นฐานจากแบบสัมภาษณ์ ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเสนอการดำเนินในลักษณะตารางและการบรรยายความ

2. ข้อมูลผลการทดลองจากแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อจัดแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบการบรรยายความ

3. ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ประเมินการจัดกิจกรรม วิเคราะห์โดยใช้ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

4. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในลักษณะการบรรยายความ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์ SWOT ของพิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร พบว่า จุดแข็ง (S) คือ พิพิธภัณฑ์มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ มีโบราณวัตถุที่หลากหลาย พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ในวัด มีชื่อเสียง การเข้าชมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จุดอ่อน (W) คือ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ขาดความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โอกาส (O) คือ นโยบายการศึกษาและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้มีการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ อุปสรรค (T) คือ พิพิธภัณฑ์ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

2. ผลการจัดกิจกรรม

ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้โครงการ “เปิดโลกมหัศจรรย์ พิพิธภัณฑ์องค์พระ” พบว่า การจัดกิจกรรมบรรลุ

ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมใน 4 ด้าน คือ ด้านกระบวนการ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดจินตนาการ เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความสุข ความสนุกสนาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ร่วมกัน ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กล้าแสดงออกในการทำงานศิลปะ ด้านผลผลิต ผลงานหรือชิ้นงานของนักเรียน แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ใน 2 มิติ คือ มิติที่ 1 ทักษะในการผลิตผลงาน จะปรากฏออกมาในลักษณะ ทักษะการวาดภาพ ทักษะการระบายสี ทักษะการประดิษฐ์ และทักษะการปั้น ได้แก่ การออกแบบชนบัตร์ การพับกระดาษ การปั้นแท่นบดยา มิติที่ 2 จินตนาการในการผลิตผลงาน จะปรากฏออกมาในลักษณะ การวาดรูปร่างรูปทรงต่างๆ การใช้สีในการระบายภาพ การวาดเส้นสี การปั้นรูปทรงต่างๆ ตามความคิดและจินตนาการของนักเรียน ด้านผลกระทบและด้านความยั่งยืน พิพิธภัณฑ์ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น พิพิธภัณฑ์ได้รับทราบปัญหาของนักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง แผ่นพับ เป็นต้น ซึ่งคุณสุรเชน จันทร์คุณ หัวหน้าสำนักงานจัดประโยชน์และรักษากองคพระปฐมเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร กล่าวว่าทางวัดจะรับดำเนินการ คณะครูสามารถนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร หรือใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนในหลายวิชา เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย พุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปะ เป็นต้น ส่วนนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องพุทธศาสนา เครื่องปั้นดินเผา ตาลปัตร ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ และแท่นบดยา ทำให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และเห็นความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจากแบบสอบถามพบว่า นักเรียนอยากชวนพ่อกับแม่พาไปทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑ์ องค์พระอยู่ในระดับมากที่สุด และภูมิใจที่มีพิพิธภัณฑ์องค์พระเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน อยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมเปิดโลกมหัศจรรย์พิพิธภัณฑ์องค์พระ
(n = 70)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ฉันได้รับความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุหรือสิ่งของที่นักศึกษาถ่ายทอดให้	4.35	0.74	มาก	4
2. ฉันมีความสุขและสนุกกับกิจกรรม	4.47	0.69	มาก	2
3. ฉันคิดว่ากิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อตัวฉัน	4.47	0.81	มาก	2
4. ฉันเกิดจินตนาการอยากสร้างสรรค์สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ	4.47	0.79	มาก	2
5. ฉันภูมิใจที่มีพิพิธภัณฑ์องค์พระเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของฉัน	4.41	0.71	มาก	3
6. ฉันอยากชวนพ่อกับแม่พาฉันไปทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑ์องค์พระ	4.52	0.75	มากที่สุด	1
7. ฉันรู้สึกพอใจกับกิจกรรมในภาพรวม	4.52	0.69	มากที่สุด	1

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจหลังทำกิจกรรมโครงการเปิดโลกมหัศจรรย์ พิพิธภัณฑ์องค์พระโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$, S.D.=0.69) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ฉันอยากชวนพ่อกับแม่พาฉันไปทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑ์องค์พระ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$, S.D.=0.75) ฉันคิดว่ากิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อตัวฉัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.81) ฉันเกิดจินตนาการอยากสร้างสรรค์สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.79)

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมเปิดโลกมหัศจรรย์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
(n = 25)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. เนื้อหาของกิจกรรม	3.92	0.49	มาก	7
2. วิธีการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.32	0.62	มาก	2
3. รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.04	0.53	มาก	5
4. ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรม	4.20	0.57	มาก	4
5. กิจกรรมสามารถฝึกการทำงานแบบมีส่วนร่วม	4.28	0.67	มาก	3
6. ความเหมาะสมสำหรับสถานที่จัดกิจกรรม	4.04	0.53	มาก	5
7. ความเหมาะสมของสื่อ/วัสดุ/อุปกรณ์	3.88	0.72	มาก	8
8. ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดกิจกรรม	3.68	0.98	มาก	9
9. เมื่อชมนิทรรศการท่านมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ไปสู่การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ	3.96	0.78	มาก	6
10. ความพึงพอใจโดยภาพรวม	4.36	0.70	มาก	1

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจหลังทำกิจกรรมของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม โครงการเปิดโลกมหัศจรรย์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.70) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ วิธีการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.62) กิจกรรมสามารถฝึกการทำงานแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.28$, S.D.= 0.67) รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม และความเหมาะสมสำหรับสถานที่จัดกิจกรรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.04$, S.D.= 0.53)

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ SWOT แม้พิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จะมีจุดแข็ง และโอกาสคือ พิพิธภัณฑ์มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอ มีโบราณวัตถุที่หลากหลาย พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ในวัด มีชื่อเสียง การเข้าชมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และนโยบายการศึกษาและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้มีการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ แต่ก็มีจุดอ่อนและอุปสรรคคือ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ขาดความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และพิพิธภัณฑ์ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพิพิธภัณฑ์ยังขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ชมและการประชาสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ เช่น ป้ายชื่อและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโบราณวัตถุ รวมไปถึงป้ายบอกทางไปพิพิธภัณฑ์ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้ว่ภายในวัดวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร มีพิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ด้วย ทำให้พิพิธภัณฑ์ดูไม่มีชีวิตชีวา สอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2548: 106-107) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในขอบเขตภาระหน้าที่ของตนเอง เช่น มีทั้งการจัดแสดง (โดยมีการจัดกลุ่มหรือหมวดหมู่ของการจัดแสดง) การจัดนิทรรศการถาวรและนิทรรศการชั่วคราว การบรรยายให้ความรู้ การจัดสัมมนา การจัดค่าย การจัดกิจกรรมภาคสนาม กิจกรรมวันสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ ควรมีกิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริม กิจกรรมหลักเป็นกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นของพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมเสริมอาจจะจัดตลอดหรือจัดเป็นวัน ช่วงเวลา เช่น เข้าค่ายสิ่งแวดล้อม ทัศนศึกษาเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น ควรจัดกิจกรรมตามความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และกิจกรรมที่จัดควรมีชีวิตชีวาน่าสนใจ นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ต้องมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยการให้ข้อมูลข่าวสารทางสื่อที่หลากหลาย เช่น วิทยูทูปท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

แผ่นพับ หอกระจายข่าว ประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานที่เป็นเครือข่าย การประชุมของชาวบ้าน ประชาสัมพันธ์ในงานต่างๆของวัด การออกหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ และประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต ผู้บริหารของพิพิธภัณฑ์ต้องมีวิสัยทัศน์ และสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ บุคลากรต้องมีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงานที่ปฏิบัติ มีความเชี่ยวชาญ มีใจรักด้านศิลปวัฒนธรรม หรืองานที่พิพิธภัณฑ์จัดแสดงโดยจิตวิญญาณ มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตใจพร้อมให้บริการ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เป็นนักสื่อสารและถ่ายทอดที่ดี บุคลากรต้องมีเพียงพอกับงานแต่ละด้าน และจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ชีวิตชีวนุญเกียรติ (2551: 069) พิพิธภัณฑ์ทั้งหลายจะมีชีวิตได้ด้วยการสั่งสมความรู้ ด้วยการทำวิจัย การพยายามนำเสนอกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ หลายเนื้อหา หมุนเวียนทั้งในและนอกพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งถึงการสร้างให้ชุมชนเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้โครงการ “เปิดโลกมหัศจรรย์พิพิธภัณฑ์องค์พระ” สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมใน 4 ด้าน คือ ด้านกระบวนการ ด้านผลิต ด้านผลกระทบ และด้านความยั่งยืน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกิจกรรมได้ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เน้นให้นักเรียนได้คิดและจินตนาการอย่างอิสระ ซึ่งแต่ละกิจกรรมช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความสุข ความสนุกสนาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ร่วมกัน ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กล้าแสดงออกในการทำงานศิลปะ เพื่อสื่อสารในสิ่งที่ตนเองคิดหรือจินตนาการ สร้างสรรค์ผลงานอย่างมั่นใจ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545ข: 70) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-

2559) ระบุให้นโยบายการศึกษาของไทยเน้นการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ ทั้งจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมและจากฐานความรู้ด้านนวัตกรรมต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 5) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้ ความเข้าใจ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมาตรา 7 ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่าง ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ให้ผู้เรียนมีความริเริ่มสร้างสรรค์ สมพร หลิมเจริญ (2552: 162-163) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนหลักการให้อิสระในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเรียนกล้าแสดงออก มีอิสระในการสร้างจินตนาการ สามารถสร้างความคิดออกมาได้อย่างมั่นใจ เกิดความมั่นใจในตนเอง สมศักดิ์ ภู่วิภาดา วรธรณ์ (2544: 123) กล่าวว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการใช้เทคนิคการสอนการเรียนรู้การสร้างสรรคโดยการกระทำ เน้นการปฏิบัติด้วยตัวเด็กเอง การทำกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งงานศิลปะ ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 13-14) กล่าวว่า กิจกรรมด้านศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และชวนฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา การรู้จักใช้ความคิดของตนในการแสดงออกทางความคิดหลายๆ ด้าน เช่น ความสนุก

การกระโดดโลดเต้น การแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึก เป็นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดอันจะนำไปสู่การคิดอย่างสร้างสรรค์ต่อไป เพียงจิต ด้านประดิษฐ์ (2547: 11) กล่าวว่ากิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กสามารถทำตามความคิดและจินตนาการ ดังนั้นการแสดงออกถึงความคิดและจินตนาการของเขา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของผลงานหรือพฤติกรรมที่แสดงออกก็ตาม ก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์จะมีอิสระทางความคิดและการกระทำโดยไม่ต้องกังวลว่าผลงานของตนจะถูกใจผู้ใหญ่หรือไม่ และเขาก็ไม่จำเป็นต้องผลิตผลงานเพื่อใคร ไม่จำเป็นต้องผลิตผลงานออกมาให้เหมือนใคร

การประเมินความพึงพอใจหลังทำกิจกรรมของนักเรียน พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นหลังทำกิจกรรมโครงการเปิดโลกมหัศจรรย์ พิพิธภัณฑ์องค์พระ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินความพึงพอใจหลังทำกิจกรรมของนักศึกษา พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นหลังทำกิจกรรม โครงการเปิดโลกมหัศจรรย์พิพิธภัณฑ์องค์พระ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะโครงการเปิดโลกมหัศจรรย์พิพิธภัณฑ์องค์พระได้รับการออกแบบได้เหมาะสมกับนักเรียน และเป็นโครงการที่ยึดหลักการทำงานแบบการมีส่วนร่วมทั้งนักวิจัย นักศึกษา และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) ระดับประถมศึกษา ส่วนการทำกิจกรรมก็ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เน้นให้นักเรียนได้คิดและจินตนาการอย่างอิสระ บรรยากาศการทำกิจกรรมเป็นไปในลักษณะพี่สอนน้อง จึงมีลักษณะเป็นกันเอง ซึ่งแสดงถึงความเป็นมิตร ความเป็นพี่เป็นน้อง ไม่เคร่งเครียด จึงทำให้นักเรียนเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ความสุข ความสนุกสนาน และกล้าแสดงออก โดยมีนักศึกษาคอย

เป็นพี่เลี้ยงคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนที่ทำกิจกรรม สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550ก: 3) กล่าวถึงแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้ ได้คิดได้แสดงออกอย่างอิสระ บรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ได้ปฏิบัติงานด้วยเอกลักษณ์ของตัวเอง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545ก: 5-14) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ การเรียนรู้ที่ให้อิสรภาพทางความคิดและจินตนาการ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้สามารถก่อให้เกิดพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของนักเรียนคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 6 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 22 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อพิพิธภัณฑสถาน

1.1 พิพิธภัณฑสถานควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานอย่างที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้บริการ เช่น กลุ่มนักเรียน กลุ่มประชาชนทั่วไป เป็นต้น

1.2 พิพิธภัณฑสถานควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์

1.3 พิพิธภัณฑสถานควรมีการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อต่างๆ ให้มากขึ้นและต่อเนื่อง เช่น แผ่นพับ วิทยุชุมชน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษา

2.1 โรงเรียน หรือสถานศึกษาต่างๆ ควรพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑสถาน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของพิพิธภัณฑสถาน และกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดทางความคิดเพื่อสร้างสรรค์การใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑสถานในรูปแบบต่างๆ

2.2 โรงเรียน หรือสถานศึกษาต่างๆ ควรบูรณาการกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือเป็นสื่อการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชาสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ วิชาพุทธศาสนา และวิชาศิลปศึกษา เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

3.1 ชุมชน หรือหน่วยงานต่างๆ ควรร่วมมือกับพิพิธภัณฑสถาน เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานอย่างต่อเนื่อง

3.2 ชุมชน หรือหน่วยงานต่างๆ ควรร่วมเป็นกรรมการในการเสนอแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑสถาน

4. ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

4.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ในประเด็นเนื้อหาอื่นๆ อีก เนื่องจากในพิพิธภัณฑสถานยังมีเนื้อหาเรื่องราวอื่นๆ อีกที่เป็นประโยชน์ เช่น หีบศพยาเหล เจริญพรประจำจังหวัด เป็นต้น

4.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะนี้อีก โดยใช้กิจกรรมอื่นๆ เช่น การวาดภาพจากเรื่องเล่า การแต่งนิทานจากศิลปวัตถุ

ในพิพิธภัณฑสถานที่นักเรียนสนใจ การพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในทัศนะของนักเรียน และพิพิธภัณฑสถานในจินตนาการของนักเรียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชีวลีทิพย์ บุญยเกียรติ. (2551). พิพิธภัณฑสถานกับสังคม บทเรียนจากพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น. ใน **พิพิธภัณฑสถานบันทึก: ทบทวนบทเรียนจากการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑสถาน**. (045-078). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พระธรรมปริยัติเวที. (2553). เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร. สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม.
- เพียงจิต ด่านประสิทธิ์. (2547). **ความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย : แนวคิดและกิจกรรม**. นครปฐม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). **พิพิธภัณฑสถานและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศิริพร ศรีสินธุ์ไธสง. (2548). พิพิธภัณฑสถานกับสังคม บทเรียนจากพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น. ใน **พิพิธภัณฑสถานบันทึก : ทบทวนบทเรียนจากการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑสถาน**. (013-044). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สมคิด จานงค์ศรี. (2552). **การพัฒนาพิพิธภัณฑสถานวัดนาหนองเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนไทย ยวน ตำบลคอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศักดิ์ ภู่วิภาดาธรรม. (2544). **เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. (2547). กระบวนการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในงานพัฒนาชุมชน. ใน **การอบรมความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นและการพัฒนา วันที่ 4-6 ตุลาคม 2547**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545ก). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2545ข). **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2546). **รายงานการประชุมทางวิชาการเรื่อง การศึกษาเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550ก). **การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2550ข). **การจัดการเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิดเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2550ค). **คู่มือการจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุทธาสินี วัชรบูล. (2544). **รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ : ขุมพลังแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ. (2548). **รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.